

NEKOLIKO ZANIMLJIVOSTI IZ NEKADAŠNJE DRVENE BRODOGRADNJE GRADA KORČULE **

UDK 629.123 + 629.128) (091) Korčula

Prethodno priopćenje

* Vinko Ivančević (rođen 2.1.1901. u Korčuli) između ostalih radova objavio je više od 50-tak njih o svom rodnom gradu Korčuli. Jo je više njegovih radova o pomorstvu Dubrovačke Republike. Radovi su mu tiskani u Ankoni, Beogradu, Dubrovniku, Gospiću (s naznakom Zagreb), Kotoru, Pazinu, Pizi, Prištini, Rijeci, Splitu, Veneciji, Zadru i Zagrebu, na hrvatskom, talijanskom, francuskom i albanskom jeziku. u radovima o Korčuli obrađivao je njezine jedrenjake, parobrode, kamene grbove, tiskare, morešku, muzej, staleško-humanitarnu udrugu brodograditelja, obrtne škole, političko-gospodarstvene prilike, a najviše se zadržao na njezinoj višestoljetnoj drvenoj brodogradnji. od više objavljenih radova o toj temi sastavio je cjelinu pod naslovom "Brodogradnja grada Korčule u prošlosti", koja je još u rukopisu. Ovdje objavljujemo njezina dva završna poglavlja.¹

Uredništvo

11. Razno

Da bi unaprijedili svoj obrt, neki su korčulanski brodograditelji svoj podmladak u drugoj polovici 19. stoljeća slali u Trst, u strukovnu školu. U Korčuli je g. 1913. dotad postojeći jednogodišnji tečaj za građenje brodova i klesanje kamena - osnovan još g. 1888. - podignut na višu razinu osnivanjem *strukovne škole* za obrtno risanje, koja je mnogo pridonijela izobrazbi mladog kadra.² Škola nastavlja rad u Jugoslaviji pod nazivom Zanatska škola.

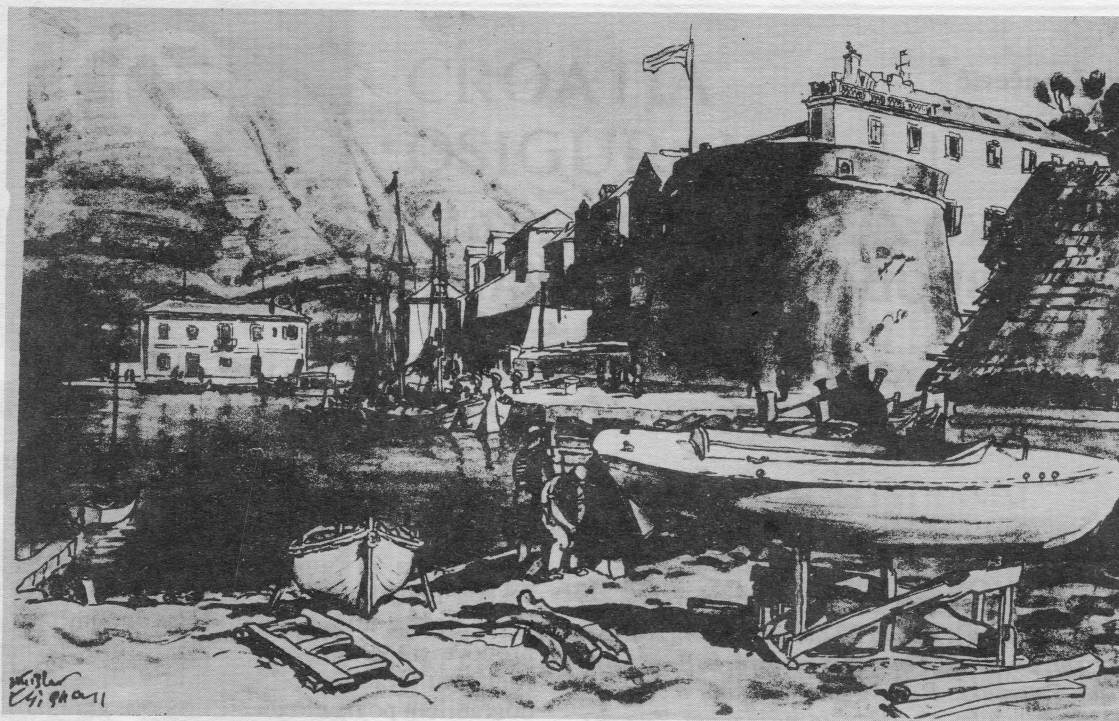
U narodu je odavna nastala mudra izreka da "bez alata nema zanata", pa su korčulanski brodograditelji stalno nastojali usavršiti svoj alat.³ Lovro Depolo, istaknuti brodograditelj prvih godina 20. stoljeća, traži od vlade zajam da bi nabavio pile i blanje koje bi pokretao parni stroj, ali uzalud. Kad je u Korčulu uvedena električna struja, brodograditelji su nabavili svoj proizvod. Posebno je u tomu prednjačila Brodograditeljska zadruga, osnovana g. 1926.

Unatoč mnogim potragama da bih pronašao neke nacрте po kojima su brodograditelji gradili brodove, nisam ni jednog mogao pronaći. Jedino sam imao priliku kod Vicka Sesse pok. Nikole (1875 - 1961)⁴ vidjeti mali

crtež rebara za čamce. Ni kod nasljednika klasifikacijskog ureda Veritasa u Trstu nisam mogao doći do bilo kojeg nacрта, iako je ured prema svojim pravilima, za brodove građene ili popravljene pod njegovim nadzorom, zahtijevao nacrt.⁵ Sve okolnosti govore da su brodograditelji poglavito manje brodove gradili bez nacрта, oslanjajući se na svoje veliko iskustvo u tom obrtu. To je slikovito opisao brodograditelj Jerko Sladović pok. Mata,⁶ koji tvrdi da se ugovarala samo dužina, širina i gaz plovila, često samo dužina, a sve drugo bi naručitelj prepuštao brodograditelju. Međutim, unatoč pomanjkanju nacрта njihov proizvod se odlikovao savršenim linijama, koje su mu davale lijep izgled i dobre maritimne sposobnosti. Tako Ivo Gatin prigodom Jadranske izložbe u Splitu g. 1925.,⁷ gdje su bili izloženi i čamci korčulanskih brodograditelja, nakon zaslužanih pohvala o aktivnosti, o težnji za afirmacijom i upoznavanjem, to o praktičnoj preciznosti i savršenosti linija brodica, spočitava da nije našao izloženo ni modernih nacрта ni modernih modela brodova. Međutim, modeli (poglavito polumodeli) mogu se naći u nekim kućama starih korčulanskih brodograditelja i brodovlasnika. Svakako treba istaknuti da su se brodograditelji u pomanjkanju nacрта pri davanju linija čamcima (posebice rebrima) služili *šestima* (krivuljarima), koji su bili drveni ili od okrugla željeza (tondina). Pri tome im je pomagalo veliko drveno šestilo s tzv. *pizunom* (protuutegom).

Mnogim jedrenjacima vlasnici su ispod kosnika na pramcu davali ugraditi *pulene* (zване također *zvir*).⁸ One su predočavale razne figure počevši od sirene i poprsja žene, pa ptice do egzotične životinje. U splitskom Pomorskom muzeju nalazi se jedna od takvih pulena, koja je tamo dospjela iz zbirke korčulanske pomorske obitelji Iva Foretića Dinkova, a njezina je slika objavljena u jednom od muzejskih izdanja.

U Korčuli su se izrađivala i *vesla* kao dio opreme čamcima i manjim jedrenjacima. Iz godine 1801. ima podatak da su ih izvozili u Rijeku. Za vrsnoću izrađenih vesala korčulanski je proizvođač bio pohvaljen na izložbi g. 1891. u Zagrebu i g. 1896. u Budimpešti. I *konopi* potrebni brodovima izrađivali su se na prikladnom zemljištu u Luci (maloj uvali u blizini grada Korčule) na kojem su poslije Korčulani uzgradili kuće za odmor.⁹

Korčulansko brodogradilište (zapadno predgrade). Crtež T. Krizmana

U gradu je bilo *prodavaonica* različitih boja, željezarije, čavala (poglavito galvaniziranih) i drugih potreština za čamce i brodove.¹⁰

Izrada pojedinih dijelova broda, na neki posebni način, bila se uvriježila prema mjestu gdje su se izrađivali ti dijelovi. Pri istraživanju ugovora za gradnju brodova naišao sam na ovakva utanačenja: "*molinello a uso inglese*", a što je za našu brodogradnju vrlo zanimljivo: *le due cojade a uso curzolana*".¹¹

Prigodom porinuća gotova broda ili čamca bio je običaj da se brodski pramac okiti *vijencem* od lovorova lista ili drugog zelenila. To zelenilo se često nastavljalo sve do krme.

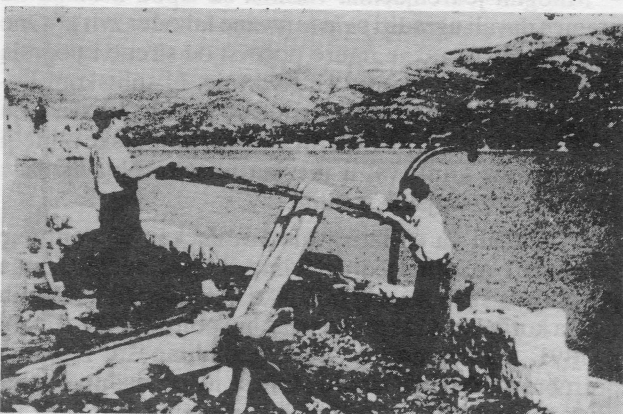
Staleško-humanitarna udruga brodograditelja Banka sv. Josipa imala je svoju *zastavu*, na kojoj je uz vjerska znamenja oslikan brodograđevni alat: šegac, blanja, bradva i sjekira. Zastava se čuva u Crkvi Svih Svetih, s kojom je udruga inače bila povezana, jer se služila njezinim oltarom sv. Josipa i obližnjom bratinskom dvoranom za održavanje svojih godišnjih skupština.¹²

Između kuća u jezgri staroga grada koje su pripadali brodograditeljima spominje se i kuća obitelji Bello. Na njoj je ugrađen *kameni grb* s uklesanima; brodom, pilom, sidrom i zvijezdom. Grb bi prema tvrdnjama V. Vuletića-Vukosavića i C. Fiskovića mogao pripadati brodograditeljima obitelji Bello.¹³

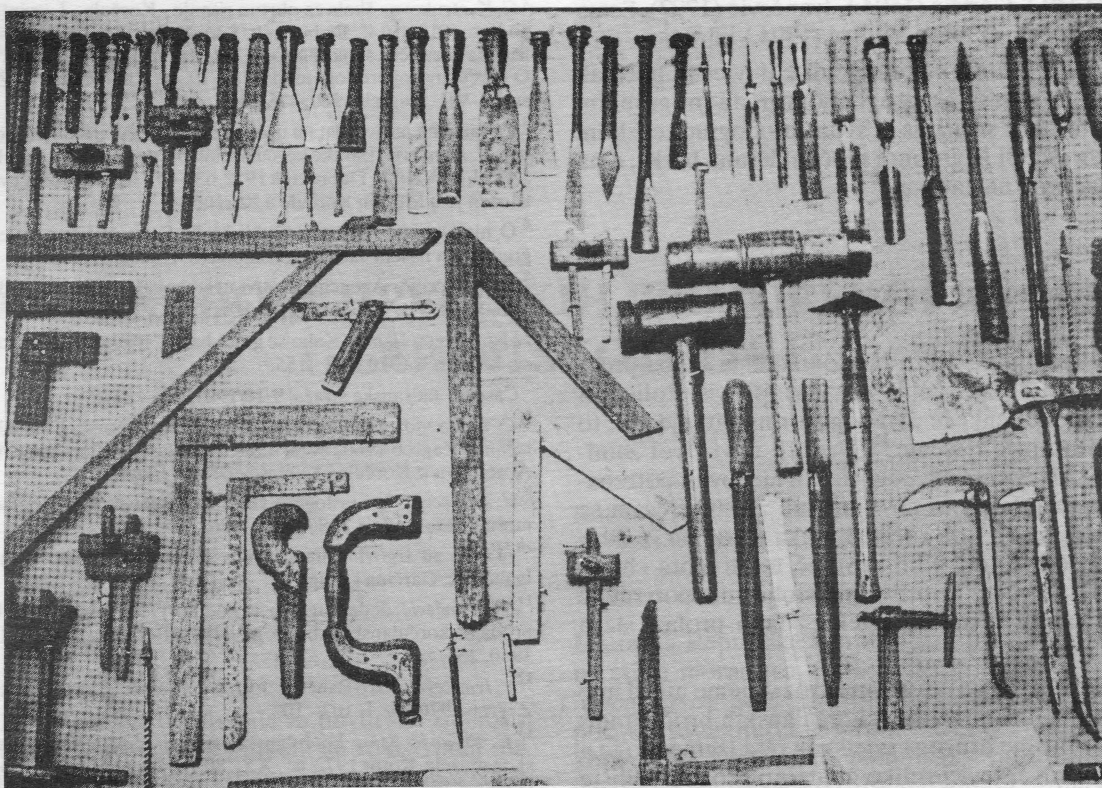
Da bi se imala predodžba koju pružaju slike barkova, brigantina, brikova, škuna, trabakula i drugih tipova jedrenjaka izgrađenih rukama vrsnih korčulanskih brodograditelja, treba pogledati obilati broj *slika* naših i inozemnih marinista, a nalaze se po crkvama, muzejima i privatnim zbirka uzduž primorja od Istre do Boke kotorske.¹⁴

Neke korčulanske brodograditelje zbog njihovih zasluga u brodogradnji *odlikovale* su austrougarske i jugoslavenske vlasti, posebno povodom izlaganja čamaca na izložbama.¹⁵

Brodograditelji su oduvijek sudjelovali, pa još i danas sudjeluju, u kulturno-društvenom životu svoga rodnoga grada Korčule (gimnastičkim, glazbenim, pjevačkim, kazališnim, sportskim, humanitarnim i drugim udrugama). Njihov važni doprinos je sudjelovanje u stoljetnoj mjes-

Korčulansko brodogradilište (zapadno predgrade).
Piljenje balvana u morski

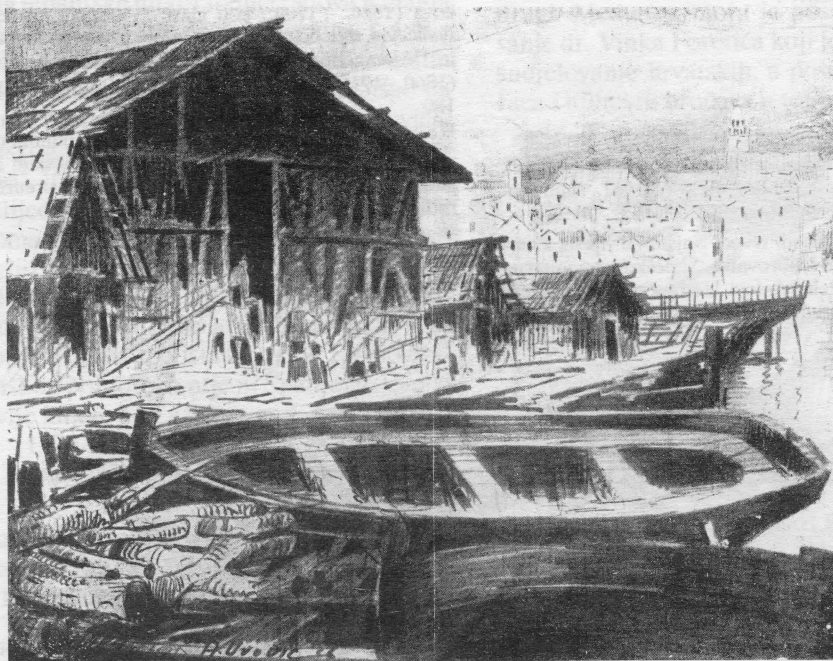

Stari alat korčulanskih brodograditelja

noj viteškoj igri *moreški*. Poglavitno se ističu u ulogama "bilog" i "crnog" kralja.¹⁶

U mnogim se *obiteljima* dugo vremena neprekidno njegovala brodogradnja, prelazeći od oca na sina, što je

imalo odraza i u nazivu njihovih radionica. Između obitelji kojima su članovi posljednji svjedoci nestajanja brodogradilišta s njihovih višestoljetnih zemljišta su: Bongvardo (1970.),¹⁷ Depolo (1954.), Filippi (1969.),

Korčulansko brodogradilište (istočno predgrađe). Crtež A. Uvodića

Foretić (1749.), Geričić (1594.), Ivančević (1797), Sessa (1777.), Sladović (1759.), Vilović (1594.) i drugi.

Mnogi korčulanski brodograditelji vječni počinak našli su na *Groblju sv. Luke* u rodnom gradu i na grobnim pločama ostavili su napis o svom brodograditeljskom zvanju. Na jednoj je grobnoj ploči uklesana barka, a na drugoj čak brod na navozu.¹⁸

12. Umjesto zaključka

Sva nekadašnja cvatuća brodogradilišta u oba predgrađa nestala su sa svojih nekadašnjih višestoljetnih zemljišta. Pokoljenja će dati odgovor na pitanje je li to bilo odgovarajuće rješenje.¹⁹ Nadošli novi život zamijenio ih je zdanjima koja odgovaraju njegovim potrebama. Gledajući danas ta nova urbana zdanja sjećam se nekadašnjih malih teza i većih baraka u kojima su neumorni brodograditelji pilili krivoleć, tesali rebra i blanjali madire. Također se prisjećam stoljećima potvrđene činjenice sažete u mudru izreku: "Tako prolazi slava svijeta".

Ali slavna tradicija održavana kroz vrijeme nikad nije prestala teći u žilama vrsnih korčulanskih brodograditelja, pa je poslije drugoga svjetskog rata izgrađeno je u obližnjoj uvali Ježevici veliko moderno brodogradilište nazvano "Ivan Cetinić". Ono mijenja ime u "Inkobod". Brodogradilište je opskrbljeno velikim halama s modernim strojevima i dizalicama. U prvo vrijeme gradili su se i popravljali samo drveni brodovi, a poslije su se popravljali i gradili čelični brodovi i njihovi dijelovi za domaće i inozemne naručitelje.

U spomen na vječnu slavu nestalih starih brodogradilišta i na skromnu utjehu nadolazećih pokoljenja u predgrađu Borku u pročelju kuće obitelji Ivana Foretića Dinkova, čiji su pretci²⁰ također prenosili svijetom slavu tradicionalnog obrta, ugrađena je ulična kamena ploča s natpisom "Put brodograditelja".

BILJEŠKE

** U člancima pod naslovom "Sličice iz pomorstva grada Korčule", objavljenima u časopisu *Naše more*, Dubrovnik, 1 i 3/1961., iznio sam još drugih zanimljivosti i popratio ih fotografijama.

¹ Naslovi ostalih poglavlja rukopisa su: Uvod, Najstarije vijesti, Zemljišta, U službi Venecije, U službi Dubrovnika, Staleško-humanitarna udruga, Zaposleni radnici i izgrađeni brodovi, U stranom svijetu, Agencija austro-ugarskog Veritasa i Drugi svjetski rat: a) Talijanska okupacija b) Njemačka okupacija.

² C. K. strukovna škola za obrtno risanje - Korčula - I. izvještaj školske godine 1913-1914., Dubrovnik, s.a.; V. Jakulić, Korčulanski škveri i izložba obrtničke škole, *Narodni list, Zadar*, 18.VII.1914.; V. Ivančević, O korčulanskoj brodogradnji u 18. i 19. st., Radovi Inst. JAZU, Zadar, sv. VI-VII., Zagreb 1960, 475-476.

³ Za različite nazive alata u upotrebi kod korčulanskih brodograditelja usp. V. Ivančević, Barake korčulanskih brodograditelja, *Anali Hist inst. JAZU*, sv. VII-IX, Dubrovnik 1952, 633-642. Jedan dio sačuvanog alata izložen je u Muzeju Korčule u Korčuli.

⁴ O njemu vidi: V. Ivančević, Visko N. Sessa, veteran drvene brodogradnje na našem Jadranu, Pomorstvo, Rijeka, 1/1956.

⁵ V. Ivančević, Agencija austro-ugarskog Veritasa u gradu Korčuli (1860 - 1915), *Anali JAZU*, sv. XXIV-XXV, Dubrovnik 1987, 175.

⁶ Usp. njegov članak "Kako se gradi barka" u Zborniku otoka Korčule, sv. 1, Zagreb 1970, 148 - 155.

⁷ Časopis *Jadranska straža*, 9-10/1925, 236 - 237.

⁸ O njima vidi natuknicu *Iva Šiševića* u pomorskoj enciklopediji, I. izdanje, Zagreb 1960., sv. 6, 432 - 433. Pisac tu spominje dvije pulene: Arnerijevu iz Korčule i Kunjaševićevu iz Blata.

⁹ V. Ivančević, Tri priloga o staroj korčulanskoj brodogradnji, *Naše more*, 5, Dubrovnik 1980., 184 - 186.

¹⁰ Takve su trgovine imali braća Markovići, Marin Ivelja, Dmtar Ivančević, Garčina i drugi.

¹¹ V. Ivančević, Jedan ugovor iz godine 1796. o gradnji dubrovačkog broda na korčulanskom brodogradilištu, *Beritićev zbornik*, Dubrovnik 1960, 235.

¹² V. Ivančević, Još o Banci sv. Josipa u Korčuli, *Zbornik otoka Korčule*, Zagreb 1970., sv. 1, 102 - 108.

¹³ C. Fisković, Stara korčulanska brodogradilišta, *Godišnjak Pomorskog muzeja, Kotor 1972.*, sv. XX., 80.; V. Ivančević, Prilog poznavanju kamenih grbova u gradu Korčuli, *Rad JAZU*, Knjiga 381., Zagreb 1978., 111.

¹⁴ V. Ivančević, Nekoliko slika korčulanskih jedrenjaka, *Pomorski zbornik*, knj. 17., Rijeka 1979., 367 - 389. Takve slike brodova kojima je zapovjednik bio Korčulanin Frano Slavić (1835 - 1899.) nalaze se i u Muzeju Korčule u Korčuli.

¹⁵ V. Ivančević, Sličice iz pomorstva grada Korčule, *Naše more*, Dubrovnik, 1/1961., 35.

¹⁶ V. Ivančević, Spomenica o korčulanskoj moreški, *Naše more*, Dubrovnik, 4-5/1974., 170 - 171.

¹⁷ Godina u zagradi je najstarija na koju sam naišao pri svojim istraživanjima. V. Ivančević, Prilog drevnoj brodogradnji u gradu Korčuli, *Pomorski zbornik*, Rijeka, knj. 15/1977., 607 - 637.

¹⁸ Zanimljiv je napis na grobu brodograditelja Nikole Ivančevića Pas-kova (1826. - 1906.) koji glasi: "Vjerujem da će uskrsnuti Nikola Ivančević, mjesnog tehničkog tečaja prvi praktični učitelj brodogradnje." V. Ivančević, Agencija austro-ugarskog Veritasa u gradu Korčuli (1860. - 1915.), *Anali JAZU*, sv. XXIV-XXV., Dubrovnik 1987., 179 - 180.

¹⁹ Nije li se možda mogla ostaviti ili na pogodnom mjestu izgraditi bar mala teza s izloženim starijima brodograditeljskim alatima i fotografijama? Još i danas bi se u tu svrhu mogla preurediti svojevremena radionica brodograditelja Bartula Sesse.

²⁰ V. Ivančević, Korčulanski brodograditelj Ivan Foretić, *Pomorstvo*, Rijeka, 2/1952., 71 - 73.

Rukopis primljen: 29. 3. 1993.